

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: De dichotomie ontstegen: Het Warschaupact in feit en context. Recensie van: The Warsaw Pact reconsidered: International relations in Eastern Europe 1955-1969

Auteur: Eva Zeilstra

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 39.3, pp. 231-233.

© 2017 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

een doorgeslagen KNIL-militair in het Javaanse Kendal die willekeurige mensen doodschoot, en andere excessen, zowel groot als kleinschalig verspreid over de verschillende gevechtszones. Latere hoofdstukken wijden uit over vormen van geweld – zoals het fusilleren van gevangenen bij geësceneerde vluchtpogingen, marteling door inlichtingendiensten en bombardementen door de artillerie en tanks van de KL-pogingen tot verhulling of bagatelisering door de autoriteiten en de schuldvraag over wie het meeste verantwoordelijk was. Zo krijgt generaal Simon Spoor, die in de titel van het boek genoemd wordt, de beschrijving van een ‘koloniale generaal met bloed aan zijn handen’ opgespeld.

Limpachs onderzoek is zonder twijfel revolutionair, kwantitatief en kwalitatief waardevol, en zeer competent opgezet. Er wordt veel gebruikgemaakt van primaire bronnen die nog nooit eerder zijn aangeboord zoals veelal emotionele reacties van voormalige Nederlands-Indië veteranen op een uitzending van de VARA uit 1969 waarin veteraan Joop Huetting een boekje open had gedaan over de excessen. Enkele kritiekpunten zijn de af en toe iets te klinische taal waarin de excessen beschreven worden en sporadische herhalingen van al eerder genoemde feiten, maar deze mogen niet verhinderen dat *De brandende*

kampongs van Generaal Spoor een briljante monografie is die ons begrip van wat er zich voor heeft gedaan tijdens de bloedige nasleep van het Nederlandse kolonialisme in de Oost zal vergroten.

Tim de Wit volgt een onderzoeksmaster Geschiedenis aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en is redacteur van *Skript Historisch Tijdschrift*.

DE DICHOTOMIE ONTSTEGEN: HET WARSCHAUPACT IN FEIT EN CONTEXT

Laurien Crump, *The Warsaw Pact Reconsidered: International Relations in Eastern Europe 1955-1969*, Routledge, 2015; ISBN 1317555295, 9781317555292; hardcover; 348 pagina's; € 135,00.

In *The Warsaw Pact Reconsidered: International Relations in Eastern Europe 1955-1969* rekt Laurien Crump af met een aantal hardnekkige mythen over het Warschaupact. Waar veel historici in hun analyse toewerken naar de uiteindelijke ondergang van de alliantie in 1991, waardoor veelal zwakke plekken en negatieve ontwikkelingen benadrukt worden, beoogt Crump een non-teleologische analyse van de interne dynamiek ten tijde van de eerste veertien jaar van het bestaan van

het Pact. Op basis van nooit eerder onderzocht archiefmateriaal houdt Crump een aantal historische assumpties kritisch tegen het licht, een insteek die vanaf de eerste bladzijde nieuwsgierigheid wekt. Want in hoeverre klopt het beeld dat wij van het Warschaupact hebben? Is het wel zo dat het Warschaupact nooit meer is geweest dan een door de Sovjets gedirigeerde marionetconstructie? En hoe heeft de alliantie deze periode, waarin meerdere internationale crises de revue passeerden, overleefd?

Het boek, dat Crump begin dit jaar de George Blazyca Prize opleverde, een onderscheiding voor uitzonderlijke bijdragen in het veld van Oost-Europa studies, neemt de lezer mee naar de onderhandelingstafel van de alliantie. Welke satellietstaat koos op welk moment welke positie en hoe valt dit te verklaren? In een uitvoerige zoektocht naar zowel feiten als context, zet Crump uiteen hoe de verschillende staten zich opstelden tegenover grote internationale vraagstukken uit de periode, zoals het Rode Schisma, de Duitse Kwestie, de Vietnamoorlog en de Praagse Lente. Door deze opbouw reikt Crump een aantal vertrouwde handvatten aan die de lezer helpen om de door haar blootgelegde informatie te plaatsen in het bekende verhaal van die tijd. Hierdoor slaagt ze erin om feit en

analyse met elkaar te verweven en menig Koude-Oorlogsliefhebber, zowel beginnend als vergevorderd, te boeien.

In haar analyses toont Crump aan dat juist dergelijke politiek complexe vraagstukken fungeerden als de dynamo van de alliantie, omdat ze multilateraal overleg noodzakelijk maakten, een effect dat ze 'the dynamics of dissent' noemt. Zo kan de oprichting van het Warschaupact in 1955 bijvoorbeeld gerelateerd worden aan Chroesjtsjovs zoektocht naar een omgang met de controversiële nalatenschap van Stalin: waar het Warschaupact in de eerste vijf jaar duidelijk nog een instrument van Sovjetoverheersing was, was de oprichting wél een eerste concrete stap richting het afscheid van een unilaterale politiek. Later, toen de communistische eenheid op losse schroeven kwam te staan na onenigheid tussen de Sovjet-Unie en China, kon de Sovjet-Unie het niet riskeren om meer bondgenoten tegen zich in het harnas te jagen en werden in toenemende mate de mogelijkheden van dialoog met de satellietstaten erkend. Ook internationale vraagstukken in de daaropvolgende jaren, zoals de situatie in Berlijn, vormden continu aanleiding voor de individuele staten om zich verder te emanciperen van het Sovjetleiderschap. In toenemende mate begonnen satellietstaten na te denken over het behartigen

van hun eigen belangen en het pragmatischer benaderen van onderlinge samenwerking. In dit opzicht hadden de crises waar het Warschaupact in de loop van de jaren zestig mee kampte niet slechts een stagnerend effect, maar ook een stimulerende uitwerking op de ontwikkeling van de interne coöperatie in de alliantie en waren daarmee cruciaal voor haar voortbestaan.

Ondanks de hoge informatiedichtheid leest het boek verrassend prettig weg. Door haar relativerende analyses helpt Crump de lezer om de Koude Oorlogsdichotomie te overstijgen. Niets was alleen goed of slecht, tactisch of onhandig, gepland of toeval. Door vanuit deze visie feit en context met elkaar te verbinden, toont Crump op een kritische manier aan dat het stereotype beeld van het Warschaupact als slechts een Sovjetmarionet niet langer houdbaar is. Crump legt hierdoor niet alleen relevante feiten en ontwikkelingen bloot, maar reikt een analytische gereedschapskist aan, waarmee iedereen met interesse voor de Koude Oorlog verder aan de slag kan. *The Warsaw Pact Reconsidered* doet hiermee wat de titel belooft: Crump benadert het Warschaupact vanuit zijn interne dynamiek en legt daardoor vernieuwende geschiedenis bloot.

Eva Zeilstra volgt de onderzoeksmaster Geschiedenis aan

de Universiteit Utrecht. Ze is geïnteresseerd in de historische fundering van religieus martelaarschap in naoorlogs Europa, in het bijzonder in (Noord-) Ierland, en de impact van religieuze denkbeelden op Europese eenwording.